گفتوگۆ لەگەڵ مامۆستا عوسمان محەمەد هەورامی ... سازدانی: ڕێستەم خامۆش

عوسمان محەمەد هەورامی:
ئەرکی نووسەرانی ئەم بوارە زۆر بەرین و فراوانیە، ڕۆژانە ئاگاداری گۆڕانکاریيەکانی ناوەو دەرەوەی وڵات بن و کێکیان لەوبگرن

لە سەنگەی دەسەزیی و خەشەویستیمان بۆ نەوەکانی دواڕۆژی کوردستان و بۆ گرنگیدان و بایەخی زیاتر بە ئەدەبیاتی منداڵان، وە کاری زۆرتر لەسەر ئەو ئەدەبە پێویستەی زارۆکان، ڕووماڵ لە دەرگەی ماڵی دێ و بیر و ئەندێشەی کەسایەتییەکی دیار و ناسراوی دونیای ئەدەبیاتی منداڵان کرد، کە ئەویش: بەڕێز مامۆستا "عوسمان محەمەد هەورامی" شاعیر و نووسەرە. بە خۆشحاڵییەوە دەرگەی لێکردینەوەو بە هەگبەی پڕ لە زانیاری دەربارەی ئەدەبیاتی زارۆکان و زۆر بە وردی و بە کورت و پوختی وەڵامی داینەوە. ئێمە درکمان بەوە کرد و زانیمان، کە مامۆستا عوسمان چەندە خەمخۆر و دەسەزی منداڵانە و ساڵانێکی دوور و درێژە لەو بوارەدا جێ دەستی دیارەو خزمەت بەو تۆڕە گرنگەی کۆمەگەی کوردی دەکات، بۆیە ئێمەش لەخزمەتیدا پرسیمان و گوتمان:

سڵاو مامۆستا "عوسمان محەمەد هەورامی" ئێم کاتت باش.
پێمان باشە ڕای بەڕێزتان بزانین سەربارەت بە شیعر و ئەدەبیاتی منداڵان، یان چۆن بە منداڵان بنووسرێ، یاخود چی باشە بۆ ئاوەی بیخوێنێ بەر چاوی منداڵانی کوردزمانمان، یان بەڕێزت چ پێشنیارێکت هەیە، یاخود هەر شتێکت پێباش بوو سەبارەت بە شیعر و ئەدەبیاتی منداڵان، پێمان خۆشە ئاماژەی پێبکەیت؟

سازدانی: ڕێستەم خامۆش

مامۆستا عوسمان محەمەد هەورامی
لە بارەی نووسین بۆ زارۆ، بەم شێوەیە بۆمان دواو گوتی:
لە چۆندین نووسین و کۆڕ و دیداری ڕادیۆ و تەلەڤزیۆنیدا، لە فێستیڤاڵی ئەدەب و زمانی کوردیدا لە زانکۆی سنە، بەهاری (٢٠١٠)، هەروەها لەو میوانداریيەی سەنتەری فرە زمان ـــ لە سوید، پاشان

لە نەرویج ، هاوینی ساڵی (٢٠١١) بەم کرا، دواتر لە کۆنگرەکدا لە یەکێتیی نووسەرانی کورد، لقی سلێمانی، هەروەها لە نووسینگەکمدا لە گەڕاری (نووسەری کورد)، یەکێتیی نووسەرانی کورد ـــ لقی هەولێر، بە شێوەیەکی فراوان باسی نووسین بۆ منداڵ و ئامانجەکانیم باسکردوون و نووسەران کۆکی چاکیان لەو بابەتانەم وەرگرتووە.

بەکورتی:

- دەبێ نووسەری جیهانێ دڵنگینەکەی منداڵان، زۆر باش و بەگوێرەی قۆناخەکانی تەمەنیان شارەزای دەروونناسیی و زمانیان بێ.
- نووسینی بابەتەکان بۆ زمانێکی ڕەوان و پاراو، کە یەکێکە لە ئامانجە سەرەکییەکان بۆ گەشەپێدانی زمانەکەمان. بۆیە ناکرێ، بۆتایبەتی لە نووسینی هەنراوەدا، شۆنگڕەکە و پاش و پێش بە وشە بکرێ بە دروستکردنی سەروا.
- تا دەتوانرێ، هەڵنجانی بابەتەکان لە ژینگەی کەم و جیهانێ جوانەکەی خودی منداڵەوە، جا بەربەرێ هەنگاونان بە دەوروبەر و دوورتر.
- بەگوێرەی قۆناخەکانی پەروەردەکردنی منداڵ، هەنراوێ (4 ، ٦ ، ٨) دێ پترنەبێ، دەنا با بکرێتە ئەپەرت.
- ناکرێ وشەی ڕەق و زبر و تەنزئامێز بەکار بهێنرێ، بە نموونە لە جیاتیی (هاروهاج)، بگوترێ (بزۆ)، (تەمەڵ), بگوترێ (دواکەوتوو).
- هاندان و سەرپەرشتیکردنی جگەرگۆشەکان بە خوێندنەوەی بابەتی چاك و نووسینی جوان.
- دایەنگێ و باخچێ و قوتابخانێ، گونجاوترین ژێدەر و زەمینەی لەبار و ڕەخساون بۆ نووسەری بواری پەروەردەی دروست و بەجێ.

دەتوانرێ بگوترێ، گەر نووسەر، یان هەزانقان مامەستابێ، ڕەچاوی لەتەك منداڵدایێ و زۆر چاکتر ئامانج و ئەنجام ئەپەکێ.

- ئەرکی نووسەرانی ئەم بوارێ زۆر بەرین و فراوانیێ، ڕەچاوی ئاگاداری گەڕانکاریێ پەروەردەییەکانی ناوەوێ و دەرەوەی وڵات بن و کۆکیان لەوەرگرن.

- پێویستە بگوترێ، گەڤار و بڵاوکراوە تایبەتەکان بە ئەدەبی منداڵ، یەکەمین بەرپرسن لە بڵاوکردنەوەی نووسینی زۆر و بەر و کرچوکاڵ.
- ئەرکی هەردوو وەزارەتی پەروەردە و ڕۆشنبیریی، بەرپەرشتیی شارەزا ئەزموونداری و ناودارەکان، مانگانە، بە تیراژی چوار، پێنج هەزار دانە ، چەند گەڤارێکی وابستە بە پەروەردە و ئەدەبی منداڵ بخاتە بەر دیدە گۆشکانی زارەی کورد و هەمیشە پەریان پێبدرێ. بە هەر بیانوویەکیشبێ، نابێ ڕاگیرێن، وەك لە ساڵی (٢٠١١)دا، دوور لەگشت بنەمایەك و بەرپرسیێتیی پەروەردەیی، بەرانبەر بە گەڤاری (هەنگ)ی ئازیز کرا.
*خوازیارم بانگەوازی دەسزان بخرێتە بەردەم بەرپرسانی باڵا و کاری بۆ بکرێ.

پرۆفایل:

- عوسمان محەمەد هەورامی
- لە ساڵی ١٩٤٠ لە شارۆچکەی تەوێڵە لە دایکبووە.
- لە ساڵی ١٩٤٧ لە قوتابخانەی تەوێڵە خراوەتە بەر خوێندن.
- لە ساڵی ١٩٤٨ماڵیان چووەتە شاری سلێمانی و ئێستاش هەر لەو شارە نیشتەجێیە.
- خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و ئامادەیی بەشی وێژەیی لە شاری سلێمانی تەواو کردووە.
- ساڵی ١٩٥٨ لە قوتابخانەی تەوێڵەی سەرەتایی کوێان مامۆستای کاتیی بووە.
- ساڵی ١٩٥٩ لەبەشی زمانی کوردی لە کۆلیژی ئاداب لە بەغداد وەرگیراوە، بەڵام لەبەر هەژاریی تەنها دوو مانگ خوێندویەتی و بە ناچاریی وازی لێهێناوە.
- ساڵی 1959 لە گوندی (چنارێ)ی سەر بە ناحیەی (بنگرد) کراوە بە مامۆستای کاتیی.
- ساڵی١٩٦٠بووە بە مامۆستای هەمیشەیی لە گوندی (شێخ)ی سەر بە قەڵادزێ.
- ماوەی 14 ساڵ بەرنامەی (خەندە) ی پێشکەش کردووە لە ڕادیۆی دەنگی گەلی کوردستان.
- بۆ ماوەی 47 ساڵ وەك مامۆستایەکی دەسزێ، خزمەتی بە منداڵان کردووە.
- یەکەم کەس بووە، کە وشەی (ئاماژە)ی لە نووسیندا

بەکارهێناوە.
- ساڵی ٢٠٠٣-٢٠٠٦ وەک شارەزا لە خانەی وەرگێڕان کاریکردووە.
- تا ئێستا 18 کتێبی بەچاپگەیاندووە بۆ منداڵان.

چەندین خەڵاتی نێودەوڵەتی پێبەخشراوە، لەوانە:
1- وەزارەتی ڕۆشنبیریی حکومەتی هەرێمی کوردستان، دووجار.
2- بڕوانامەی بڕێتی پڕۆردەی سلێمانی.
3- بنکەی ڕووناکبیری گەلاوێژ.
4- دووەمین فیستیڤاڵی هەورامان.
5- گۆڤاری گوڵەکان.
6- گۆڤاری جگەرگۆشەکان.

نامەیەکی کراوەی کورت بۆ (سەدیق سەعید ڕواندزی) – ژیار ئەسوەد

کاک سەدیق سڵاو.

لە کاتا وتارت بۆناوی (چەند سەرنجێک لە پڕاوێزی شیعرەوە) کە هەر لە سایتی (دەنگەکان) بڵاوت کردبۆوە، هەندێ پڕشوبڵاویی و هەڵوێستگەیشتن هەیە. لە وتارەکەتدا ناوی منت هێناوە، ئەمەش دیارە پاش ئەوە دێت کە شاعیر (سەباح ڕەنجدەر) لە بابەتێکیدا بۆ ناوی (بۆهای جیاوازییەکان) ناوی من و ڕزگار جەباری وەک نموونە هێناوەتەوە.
ئەگەر بۆ سەرنجەوە خوەندبێتتەوە، شاعیر لە تەواوی وتارەکەی خێدا لە هیچ جێیەک بۆو مەبەستەوە ناو ناهێنێ کە ئەمە درێژپێدەری ئەزموونی شیعریی ئەو بین، وی تەنها باس لە بۆهرە و توانای گەنج دەکا کە ئەگەر خێیشی نەبووایە -یان شیعری نەنووسیایە- دەکرا دنیا بۆ شەوێکی تر، لە دیدێکی دیکەوە لەسەر دەستی شاعیرگەلێکی گەنج بێنە نووسینەوە.
قوربان، لە وتارەکەتدا نووسیوتە: "کاتێ (ژیار ئەسوەد) دێت و لەی نووسینی شیعرەوە، هەوڵی لاسایکردنەوەی ستایلی شیعری ئەو

دەدات، بگومان نە دەتوانێت وەک ئەو بنووسێت، نە دەشتوانێت بەردەوامی بە ئەزموونی نووسینی شیعری بدات". هەر نەختێک دواتر نووسیوتە: "کە من شیعری ئەو نووسەرم پێشتر نەبینیوە"! کەواتە چۆن ئەو بەیارە پێشوەختەیەت لای خۆت دروست کردووە؟ جگە لە نمونەیەکی گچکەت لە دوو دێڕ شیعری من هەناوەتەوە و بەراوردت کردەتەوە بە چەند دێڕ شیعرێکی (سەباح نەجدەر)! لە هەمووی سەیرتر ئەوەیە: بایی هەندە لە شیعرەکە ورد نەبووێتەوە، بەوەی دێڕی یەکەمت بە هەڵە داناوەتەوە! لەوەدا من دێڕم (مەروو – حشرة) نێک (مەروولە – نمل). کە مەروولە جەرگەکە لە جەرکانی زیندەوەرانی کەمێڵی بەرفراوانی مەروەکان.
بەدەر لەوانە، بە داوای لێبوردنەوە دێڕم: شیعر لەسەر ئەو جەرە پەوەرانە هەڵناسەنگێنرێن کە جگە لە بتانی پێیەوی دەکەن، لە بەرئەوەی شیعر تەنها دێڕ و دوو دێڕ و تەنانەت کەپلە نییە. ئەگەر تەواوی شیعرەکە بخوێنیتەوە بەت دەردەکەوێ لەووی بابەتەوە چەند لێک دوورن و من بە چ شیعرییەتێک مامەڵەم لەگەڵیدا کردووە و (سەباح نەجدەر) یش چۆن.
هەبەت پێم ناخۆش نابە گەر بچی تەواوی ئەو ئەزموونە کەمە شیعرییەی من بخوێنیتەوە - پەویست بکا بەت دەنێرم- ئینجا بەراوردی بکەیتەوە لەگەڵ ئەزموونە زەوەندەکەی شاعیر؛ ئەوکات بۆی وتارێکی تێروتەسەل دەربارەی ئەو بنووسی کە من لە کوێ لاسایکەرەوەی ئەوم!

هەزی زەرم.

ژیار ئەسود

فاشیزم لە دەساتدا، فاشیزم لە ئۆپۆزسیۆندا … حەمید تەقوایی … وەرگێڕانی: کاوە عومەر

بەشوێن کوشتنی کارەساتباری جۆرج فلۆید بەدەستی پۆلیسی ئاسیستی ئەمریکا وناسیزایەتی فراوان وبەردەوام لە سەدان شاری ئەو وڵاتەدا، ئەمجا لە ئاستێکی جیهانیدا، هێزە ئۆپۆزسیۆنە ئاستەوەکانی

کەماری ئیسلامیش کەوتونەتە هەوەدان.چاوپکەوتن وقسەمکانیان خستوەتکار ولە میدیا کەمایەتیکاندا کەمەنت ئەنوسن ولایک دکەن بەسام نک بە دربینی نازایەتی لە دژی کوشتنی جرج فلایدو وستان وهاوایی لگەل ئەو خەلکە نازی وتوویی کە زیاتر لە دە هزار بدروشمی ناتوانم هناسبدم شقامکانی داگیر کردوە. بەکو لدژی ئەم خەلکە و لپنای ترامپ و پلیسیە فاشیستکەی ئەمریکادا.لە فرشگرد و شاخوازە سرسختکانوە هتا کسانک کە خیان ناوناوە سیکلار دیموکراتیک،وەیان خیان بچپ ولاینگری کرکار دزانن،هموویان لە پنای ترامدا وستاون کە مللفکی ئستوری توندوتیژی دژی شپستکان ودربین و هوستی اسیستی هیە.ئەمن ئەم نازایەتیانە حزبی دیموکراتکانی لە پشتوەیە،پیلانی کخراوی"تیریستی" ئنتی فای"ئەمن ململانی هبژاردنکانە،ئللن ئاکامی "خراپ کەک وەرگرتنی" کسایتیە ناودارە چپ ولیبریالکانە لە نازایەتی خەک وهیتر و هیتر.

وەنایک ئەوانە لە نازایەتیە حقخوازانکانی خەکی لدژی یسیزم وفاشیزمی سیستماتیک وجکوتو لە ئەمریکا ددن بدستوە وەرگەانی فارسی دربینکانی ترامپ وفکس نیوز و ئەو وخسارو اگیاندنکانی کە خواستی سپی پیستکان سروترن ((white supremacistو گەز پرستە سرسختکان لە ئەمریکاو واتانی ترداید.
بنی بگناوی ئەم فاشیزمی فارسە لە دربینکانی منسور ئسانلودا دردپن.ئەو جرج فلایدو ک کاراکتری فلیمە سکسیکان دناسنت،(باواش دانن کبوشویشە دیار نیە ئەمە بچی تاوانە)!کە پلیس لترسی گیانی خی بە کوت ئەوی کوشتوە،وە بەچونی ئەو خپیشاندرانیش بکارانکی بشرمن کە جگە لە پشوی نانوە کارکی تریان نیە!
بە شرمیش سنورکی هیە.تانت دیقد دگ ابری کک لکس کلانکانی ئەمریکا و هاوەی ئشکوتی ترامپیش ئازایەتی ئەوی نبوو کە بەو شوە اشکاونەو بە شرمانە لە دژی خەکی نازی قسبکات.بەسام وک درئکوت! ئکرت بزمانی فارسی ئەم قسانە بکیت وخشت بە برگریکاری کرکاران لقەم بدیت!ئکرت بزوتنەوەی دژی فاشیزمی ئنتیفا بە تیریست ناو ببیت و بانگشەی سیکلار دیموکراتیشت هبت!تانت دانانی نازناوی سکلار دیموکراتیش بە ئەوانە زیادیە.نازناوی فاشیست گونجاوتر.
بەسام بچی ئەپزسیونی است بەم شژە گیشتو؟بچی هندک هز کە خیان بە ئەپزسیونی حکومتی ئیسلامی دزانن و لە ئەمریکا لە

پەنای فاشیزم وەگەز پەرستیدا سەریان دەرهێناوە؟ یەکێک لە پاساو و بیانووکانی ئەوان هەوەست وەرگرتنی تاکتیکێ لە دژی حکومەتی ئیسلامی.لەو باوەڕدان کە ترامپ زیاتر لە حزبی دیموکراتەکان دژی حکومەتی ئیسلامیە.

جگیر بون (برجام)ی تێکداوەو گەمارۆی ئابوری توند کردوەتەوە و لەبەر ئەوە نابێت لاواز ببێت،داشکاوانە دەڵێن ئێم ناڕازایەتیانە بە زەرەری ترامپ وبە سودی جۆبایدن دەشکێتەوە.لەبەر ئەوە ئێمە ئەبێت لەبەرامبەریاندا بوستینەوە.ئەبێت ئێمە هەوەستێکی نوێ نیە.هەر لە کاتی هاتنە سەرکاری ترامپەوە هەتا ئەمڕۆ ئێم هەزانە بەرگریان کردوە لە فاشیست ترین و دژی ژن ترین و درزن ترین و فریوکارترین سەرکەک کە هەتا ئێستا ئەمریکا بەخۆیەوە بینیوە بەبیانوی ئەوەی کە دژی کەماری ئیسلامیە.وەک دەرئەکەوێت لە زەری دژایەتیان لەگەڵ جمهوری ئیسلامیدا کەوتونەتە ناو چاڵی فاشیەتی ترامپستیەوە.دەنگە بتوانی بتوانەوە لەگەڵ فاشیزمی دەگەزی ترامپدا لەگەڵ فاشیزمی دەسەڵاداری ئیسلامی لەئەراندا تێکەڵ ببێت.ناوەرۆک وماهیەتی ئێم جەرە"دژی ژێم بونە"ەک وەکو"دژی ئەمریکا بونە"کەی کەماری ئیسلامی، کەنەپەرستانیە، بەڵام کەشکەکە تەنها لەسەرتاکتیکی دژی ژێمیی ئەپەزسیەنی ڕاست نیە.هەوەستی ئێم دوایانەی ئەوانیش هاوشێوەی" بە دەنگی شاهانەی"ەزا پەهلەویە لە بارەی مەرگی قاسم سولەیمانیەوە لە ستراتیج وئایدەلۆجی ئەو هەزاندا ڕەشەی هەیە. ئێم هەوەستە لەڕادەبەدەر کەنەپەرستانەی دوایش ێیک و بەتەواوەتی لەگەڵ سترایجی هەزە دەنگاوەنگکانی ئەپەزسیەنی ڕاستدا لە ئاستی بناغەیی تردا لەگەڵ دونیا بینی و ێیباز و سیستەمی بەهاکانی ئەواندا گونجاوە.

لەوی ستراتیجیەوە گەینی ژێم هەڵەی گەورەی بەکەمترین بەشداری جەماوەری خەڵک(هەر ئەو جەماوەرە"بەکارو بەعارە"کە"جگەلە ئاژاوە کارکی ترنازانە" هەر بەم جەرە تاکتێک وهەوەستگیرانە کەتایی دێت.کاتێک جەنابی ەزا پەهلەوی لەگەرمەی خەپیشاندانکانی نەڤەمبەردا پەیامی خۆشویستی دەنێرێت. بە"دەستبژێرکانی سوپایی و وەاتی"کەماری ئیسلامی بە"خەپارەزی لەپشەوی" وە دەستی دوستایەتیان بە درێژ دەکات لە ڕاستیدا بەشوین هەمان خەتی گەینی دەسەڵاتەویە لەگەڵ کەمترین گەڕانکاریدا.لەناوبردنی ئەو کەسانە لەناوبردنی کەماری ئیسلامی نیە، بەڵکو هەشتنەوەی هەمان نیزامە بەناو و ئایەکی ترەوە.

لەوی دونیا بینی وەبازیشەوە ڕاسیزمکەیترامپ و ڕاسیزمی فارس یەک ێیشەیان هەیە.عەزەمەتخوازی ئیرانی لەگەڵ عەزەمەتخوازی ئەمریکی و هەگەزپەرستی دژی ڕەش پەست لەگەڵ هەگەز پەرستی

ئاریایی. هەردوکیان یەک قوماشن. فاشیزمی ترامپ ئایدیۆلۆژیەت عەرەبەتخوازی بە ئەریکا بگرەنتەوە و فاشیزمی ئاریایی خوازیش خواستی گەلانوایان هەیە بۆ گۆرەخوازی سەردەمی کۆش. ئەمە خەڵک لە شارەکانی بەریتانیا و ئەمریکا خەریکن پێکەری"سەرکردە میللیەکانی"سەردەمی کۆیلایەتی وداگیرکاری دێننەوە خوارەوە و فاشیستە نیشتیمانیەکانیش لەخەیاڵی بەرزکردنەوەی پێکەری ئیمپراتۆرەکانی سەردەمی کۆیلەداریدان. کاتێک بزوتنەوەیەک یان هەڵمەتێکی سیاسی لەژێر ناوی مافی مرۆڤدا بەرگری لە ئیمپراتۆرێکی سەردەمی کۆیلایەتی دەکات، ئاشکرایە کە لەپشتی ترامپی عەرەبەتخوازدا لەبەرامبەر خەڵکی یەکسانی خوازدا دەوستێتەوە. هەر بۆیە شەویەکی کە "ڕزگاری گۆریان" بەهەی ئاریا پەرستیە زەرەکیە وە لە پشتی هیتلرو مسیلینیدا وەستابوو. لەوی سیستەمی بەهاکانیشەوە، دەمارگیری میللی-نیشتیمانی و خاک پەرستی و ئیمپراتۆر پەرستی بتەواوەتی لەبەرامبەر بەها جیهانداگرە ئینسانیەکاندا ئاوەستێتەوە. کاتێک ئینسانەکان بەسەر میللەت و نەتەوەزی جیاوازدا دابەش دەکەن و خاک پەرستی و باب وباپیر پەرستی لە جێگای یەکسانیخوازی و بەرگری لە حورمەت وکەرامەتی جیهان داگری ئینساندا دادەنێن. لەڕاستیدا پێیان لەسەر گەردنی هەموو خەڵکی جیهان داناوە. دروشمی ناتوانم هەناسە هەڵمژم ڕوی لە فاشیستەکانی دەسەڵات وئاپارتاسیۆن هەردوکیانە. ئەمە تەنانەت هەندێ کەسایەتی ناو حزبی کەماریش ناچار بون کە خێیان لە ترامپ بەدوربگرن. ڕاشکاوانە ترامپ بەهەڵکاری بەناوکردنەوەی نەفرەت و جیاوازی لەناو خەڵکدا ناودەبێن وە بەراوردی دەکەن بەهیتلەر. بەڵام ئاپارتاسیدنی دانیشتوی لەس ئەنجلوس کاسەی لەچەشت گەرمترە و هەمان هەڵوەستی کە خامنەی لەبەرامبەر خۆپیشاندانەکانی خەڵکی ئێراندا هەیەتی. ئەوانیش لەدژی خەڵکی ناڕازی ئەمریکا هەیانە. ئەوانیش هەروەکو ترامپ و خامنەیی خەڵکی ڕاپۆیو لەدژی هەڵاواردن وبە مافی بە ئاژاوەگێڕ، ئالەتی دەستی دوژمنان و تێکدەری ئاسایشی نەتەوەیی وهیتلەر ناو دەبەن. کەماری ئیسلامی لەگەڵ کرێکارانی پەنابەری ئەفغانی-کە مانگی ڕابردو ژمارەیەکی زەریانی لە ئوباردا نوقمکرد و ژمارەیکی تری لە هەفتەی ڕابردودا هەر بەزیندوی سوتاند-وە لەگەڵ ژنان و هاوەگەزبازاندا وەک هەمان مامەڵەکات کە دەوڵەت و پۆلیسی ئەمریکا لەدژی ڕەش پێستەکان ئەنجامی ئەدات. بەرگری لە فاشیزمی ڕەگەزی ترامپ لاوازکردنی فاشیسمی ئیسلامی نیە، بەهێزکردنیەتی. ئەستاش خەڵکی ئێران لەگەڵ دروشمی"ناتوانم هەناسە هەڵمژم"ئایانوەت ناسەزایەتی خێیان دژی فاشیزمی ئیسلامی ڕاگەیەنن وە ئاپارتاسیدنی ناسیۆنالیست و شاخواز-کەماری خواز نەک تەنها لەبەرامبەر خەڵکی ئەمریکا(و هەروەها خەڵکەک کەلە بەریتانیا

وئوستراليا وفەرنسا وئەمان وکەندا وبەلجیکا و هەنگ کەنک وئیتالیا و ئیسپانیا ودیان وەاتی تر بە پشتیوانی لە بزوتنەوەی ناتوانم هەناسە هەمژم (ئاپەیون) بەکو لە ئاستیدا لە دژی خەکی ئەرانیش هاتوەتە مەیدان.ناتوانیت لە ئەران قسە لە ئازادی خوازی و بەرگری لەخەک بکەیت بەئام لەبەرامبەر خەکی دونیادا بوەستیتەوە. بەئام لە ئەو دەزگای بەهایانەی کە لەسەر بنەمای ناسیونالیزم وئاسیزم و خاک پەرستی و عەزەمتخوازی بنیات نرابت هەچ شتەک لەوە ئاسایی ترنیە.ناسیونالیزم لە هەر شوەیە بت، توندوتیژ یان ناتوندوتیژکەشی، وە لەهەر وەاتکدا بت لەوی ناوەرکە وە بکردوە دژی بەها جیهانداگرە ئینسانیکان و دژی هەر ئەو خەکە کە دیوەت لەژەر ناوی"میللەتی شکدار "بەشوین خیاندا کەش بکەن.بزوتنەوەی ناسیونالیستی پرە دوەتانی ئەژئاوایی ئەندامانی تازە هاتوو بە ناو ئەم بزوتنەوە وەکو مەنسور ئەسانلە،لەم ەوانگیوە بەتەواوەتی لە کەمپی کەماری ئیسلامیدا دوەستن.فاشیزمی ئاریایی هەمان فاشیزمی ئیسلامیە.تەنها عەمامەی گەیوە بەتاج.

وەرگەانی:کاوە عومەر
٢٠٢٠\٦\٩

ناوی کتەب: مەرگی سەگ .. ن: دکتەر مەولود ئیبراهیم حەسەن

بە خوەندنەوەی ئەم کتەبە کلیکی ئەربکەن ...

ئاخۆ ئەم سەدیە، دەبێتە سەدی بەرپاکردنی،شۆشی کۆمۆنایەتی؟ … تاهیر حاجی حەسەن

کاتێک ئامرازەکانی بەرهەمهێنان کۆمۆنایەتی بکرێنەوەو بەیەکسانی زیانی نەو تاکەکان ببکبخرێت، ئۆوکات، کەس هەڕپەی بەدەستەوەگرتنی دەسەڵاتداریەتی ناکات. کەوایە، ئەم ململانێ و کێشمەکێشانەو نایەکسانیە کۆمۆنایەتیەی بونی هەیە، هەکارەکەی تەنها لەو دزینەدایە، کەخاوەندارێتی گشتی گۆاوە بە خاوەندارێتی تایبەتی نەو دەستەیەک یان چینێکی کۆمایەتی، هەربەیەش، هەمیشە وادەبینرێت کەبونی دەسەڵات پێویستیەکی زیادە، لەکاتێکدا، پێچەوانەکەی دروستەو بونی دەسەڵات ئۆوکاتە دەبێت بەزیاد، کەکۆمەڵگە پێگەی چینەکانی هەژوشاندەتەوەو خاوەندارێتی گشتی وەک پێویستی گشتی کۆمەڵگە نادەگەیەنێت و چیتر ناگەنە دادات خاوەندارێتی سەرئامرازەکانی بەرهەمهێنان لەچنگی چینێکی کۆمایەتیدا بێت.

کەی کێشمەکێشەکان و ململانێکان لەنەو ئەم چەند دەیەی سەرەوەدایە. کەوایە، هەکار چیە وا تا ئێستا ئەو چینە کۆمایەتیە توانیویەتی خەی وەک سەرداری سەر کۆمەڵگە بهەژێنێتەوە؟ ئەو ئامرازانە چین کەدەسەڵات بەکاریان دەهێنێت تائەوەی بتوانێت بەسەرداری بمێنێتەوە؟ یان بونی دامودەزگای دەوڵەت و یاساو پاسەکان و زیندان و دادگاکان و میدیاکان و ئایین و پێگەی نەتەوەیی بون و نیشتیمان پەرستی لەبەرژەوەندی کام چینی کۆمایەتیدا بەکار هێنراوە؟ هەکار چیە،واچینەچەوساوەکان ناتوانن بگەن بەڕزگاری و بچێاندنی کەت و زنجیرەک لەمێشک و دەستیان نراوە؟ ئاخۆ کەی بەرهەمهێنان و ئەو کایەی بەشەوی بەرجەستە دەیبینین دروست کردنەکەی لەنەو دەستەکانی کرێکارانەوە بەدەست نەهێنراوە؟ ئەی بۆچی کرێکاران خۆیان ناتوانن ببنە خاوەنی ئەوەی بەرهەمیان هێناوە؟ ئاخۆ هەکارەکەی بە ئەو خاڵە ناگەنێتەوە،کەکرێکار،کاتێک دەکرێتە کرێکار، نابێت لەلایەن چینی چەوسێنەری خاوەنکارو دەسەڵاتدارو دەوڵەت و یاساکانیانەوە لەکەی هەبونی ئامرازی بەرهەمهێنان دامالرابێت، تائەوەی ملکەچی نەو بازاڕی بە ڕەحمی سەرمایەداری بکرێت؟ ئاخۆ چینی دەسەڵاتدار،کاتێک حکومەت و دەوڵەت و پەرلەمان و دامودەزگاکانی تری سەرکوت کردن دروست دەکەن،هەربەئەوە نیە تاخۆیان و هاوچینەکەیان لەدەسەڵاتدا بمێننەوەو لەو

ڕێگایانەشەوە، چینەچەوساوە داماوەکە لەهەر ئامرازێکی بژێوی داماوە هەمیشە وەک خزمەتکاری چینەچەوسێنەرەکە بەکار بهێنن؟
سیحری دەملوسی چینەبەرژواکان و تۆڕە وردە بەرژواکان و حزبەکانیان، بە گەیشتن بەسەردار بون و خەخستنەسەرو ئەوانیترەوە، بە ئەو قەرخ کردنەی خاوەندارێتی تایبەت دەگەڵتەوە، بەنام کاتێک ئەو سیحرە لەلایەن شەشی کەمەڵایەتی چینەچەوساوەکانەوە کەشف دەکرێت، ئیتر بەهاو پێگەی ئەو چینەچەوسێنەرە هەخەڵتێنەرە بەخەیان و کەی دامودەزگایەکی سەرکوت گەر هەیانە بە زەرینە ون دەبێتەوە، کەئەوەی لەنێو دەسەڵاتدایە و دەستی گرتوە بەمانەوەی، تەنها لەبەر ئەو هەکارە بوە، ئەوان لەسەر حسابی ژیان و گوزەرانی دزراوی زەرینەکە پێ لە خەشی و بە ماندوبون و ئارەق ڕشتن بژین. هەربۆیەشە، ئەو چینەدەسەڵاتدارە چەوسێنەرە کەمایەتیە، هەمیشە لەدژی هەر ناەزایەتیەکی چینەچەوساوەکان دەوەستنەوە و لەگەڵی ئامرازە سەرکوتکاریەکانیانەوە هەوبەوی ناەزایەتیە جەماوەریەکان دەبنەوە.
بونی دەسەڵات، یان هەبونی دزی و هەبونی نایەکسانی کەمەڵایەتی. کاتێکیش زەرینەکە، ئاستی پێویستیەکانیان و ژیانی قورسیان، وایان لە دەکات هەنگاو بنێن بۆ بەرپاکردنی شەشی کەمەڵایەتی خەیان، لەوێشدا پێویستی گرنگیان بەخەڵتاگا هەنانەوەی وەدەست هەنانی هەشیاری سیاسی چینایەتی هەیە. چونکە، کاتێک ئاسەی سیاسی چینەچەوساوەکان ڕەشن دەبێتەوە و پێگەو بونە گرنگەکەی خەیان دەناسن، ئیتر لەوەدا خەیان دەکەن بەئەگەرناتیفی دەسەڵات و کەتای بەمەژوویەکی ڕەش دەهێنن، کەتائێستا ژیانی سەدان نەوەی تەدا بەفیڕۆ داوە. چینەچەوسێنەرەکان، لەهیچ ئایدەلەژیایەک ناترسن، هەندەی لەئاپێن وشەشی کەمەڵایەتی چینەچەوساوەکان دەترسن، سەسیالیزمیش تەنها کرداری بونەوەی بەهەڕەوزی کردنی ئامرازەکانی بەرهەمهێنانەو تەنها ڕێگایەکیشە بۆ ڕزگار بون لەبونی چینەکەمەڵایەتیەکان و دابەش کاری کاری کەمەڵایەتی.
ئاخە ئەم سەدەیە، لەوەی پێگەیشتوی بەرهەمهێنان و نایەکسانی کەمەڵایەتیەوە، کەی پەداویستیەکانی بەرهەم نەهێناوە بۆ بەرپاکردنی شەشی کەمەڵایەتی و کۆتایهێنان بەچەوساندنەوەی چینایەتی؟

تاهیر حاجی حەسەن

10/06/2020

ڕۆژەکان دەنێژم … سمکۆ محەمەد

هەموو سەرکێشییەك لە شەودا دەکرێ
تەنانەت یاری تاروت ی میسریش کە بەدەستی پیس دەکرا
سزای کێلەکان بوو
من لە کۆنەوە ئەوەم بیستووە کە سزا ئەوە نییە لەتەی تاوانێك
کەسێك بکوژی
ئەوەیە لە ژیان و عیشق دوور بخرێیتەوە
ئەمە جیاوازی نێوان گۆڵك و زانایەکە
دەستبەرداربوونی هەستانەوە لەکەوتندا
وەکو جێهێشتنی مەسیحە بەسەر خاچەوە
ئەو خاچەی لە قینی بێگانەیی خۆمان بێ خۆمان
منداڵکی دیکەی جوانی بەرهەمهێنا
بەڵام نەیتوانی لێرە لەلای ئێمە بمێنێتەوە
وەکو پیاوێکی شتکستخواردووە بەدەستی ژنەکەی
ئەوکاتەی دەگەڕێتەوە لاشەی پان و پۆی
دەدا بەردەگا کۆمدراوەکەی ماڵەوە
ئەمە ئەو ترسەیە کە لە روخساری هەموومان دەبینرێت و دانی
پێدانانێین
وەکو ئەوەیە لەداخان سێبەری خێت جێبهێڵی
وەکو ئەوەیە لە دڵی تاریکیدا فاڵ بگرییەوە
وەکو ئەوە وایە گەوهەرێك بە یاری شەتەنج بدۆڕێنی
یان هاوشێوەی براکەت لەدووڕەوە وەکو شەیتان کە نزیك دەبێتەوە لە
عەدەن
تەماشای باخچەکەی ماڵی پاشا دەکا
هەستم بەوە کردووە هەموو شتێك عاجباتی بووە
تەنهایی لە نوقمی شەودا خۆشترە
وەکو دەوڵەمەندەکان بترسی
ڕۆژیش لە ئاوەدانیدا لە خۆبایی بی
سەرکەوتن لە بینی ڕێگای دوور و گەیشتن بە لوتکەی چیا خۆشترە
وەختَێك تەکەڵی خەڵك دەبی
دەزانی کە بۆچی باڵا بەشەکان چارەنووسی ڕۆژهەڵات دەنووسنەوە
چونکە مرۆڤ لە بەرپرسیارێتی زەمیندا درێزنە

ئەوان زانیویانە یەك كێبان بێ سەگی بەڕا هەیە
ئەوەشیان زانیوە یەك دێزەخ هەیە
هەر ئەمەیە تاقمێك لە ریزی سوپا و تاقمێكی دیكەش جوامێری دەفرۆشنەوە
لێرەوەیە خەونی بردنەوە بەبێ برستی نییە
مرۆقیش لە شەودا بەدوای ئەفسانەی خۆیەتی
باوەیشی بە یەك كەسە بێ هەتا هەتایە
ئەم فەلسەفەیە وەكو چەرمی پاساری بێ بڕستە
ترپە ترپی دڵی زیندانەكان سەلماندوویانە
ئەوان دەزانن هەمیشە كارێكتەری شانۆن
كەچی غافڵگیرن لەوەی لەدوای ئازاد بوونیشیان زیندانێكی گەورەتر لەبری ئێسك گێشتت دەخوا
باوكم دەیگوت هەموو ئینسانێك خاوەنی بیرێكەی ئاشتیە
كەچی هەمیشە سەرقاڵی پاڵەوانێتی و بردنەوەی جەنگە
ئەوان وەك دێوانە رەنگیان پەیوە
كەچی روخساریشیان ماكیاژ دەكەن و بەیەكتر دەڵێن دەمناسییەوە ؟
ئەوان هەڵپەیانە لەم مەفتەنەوە بچن بێ نۆو بەفر
كەچی شەیانە لەسەر كونجی شارێك یان گەڕەكێك یان كێبانێكی گەرم لەسەر وێنەی پاشا
بەدیار ژیلەمۆشەوە نوزەیات بێ
ژیان قورسە ناخوێنرێتەوە كە تیشكی هەتاو دەیگرێتەوە
گڵێتی مرۆڤ بەم فەلسەفەی شەوانەوە خوی گرتووە
خۆشەویستیش لە شەودا سەختترە
كچان لەشەودا دەبن بە قەرەج و ترسیان لە جنۆوی دایكیان نامێنێ
كوانیش لەشەودا بێباكترن و ترسیان لە ئێسكی قورسی باوكیان نییە
شەوگەڕەكان لە خۆیا نییە لەشەودا شیعر دەنووسن و گۆرانی دەڵێن
تەنانەت دزەكانیش لەشەودا جوامێرترن
شەو بێباكی و جوابی لوتبەرزی رۆژە
من بێوام بەوەیە كە ژیان بە ترسەوە خۆشە
بۆم بە قسەی ئەوانە ناشكێ كە چاویان ناتروكێ
وام لەخۆم كردووە هەموو رۆژەكانم وەكو یەكبن و شەویش قەرەجێكی ئازاد
لەو رقەوەیە .. یەك یەك دەیانناژم
بەقەد ژیانی گڵۆك چۆڵ لەهیچ دەبینم و شەوەكان دەنووسمەوە
ئەگەر موسافیرێك بومایە، بیرم لە ژنی دونیا دەكردەوە
شەش رۆژ جارێكیش دەچوومە مەجلیسی ئەو پیاوانەی لە جەنگ دەگەڕێنەوە

ئەزموونی تەنهاییم فێری کردم کە ژیان بریتییە لە ترس
لەوانەی خۆشت دەوێن
بێواناکەم لەهیچ گەڕەکێکەوە گوزەرم کردبێ و عاشقم نەبینیبێ
کەچی هێندە سارد و ترسانك بوونە وەکو ئەوەی سەهۆڵاویان پێداکرابێ
بێواناکەم هەموو کەس ئەم هەستەی هەبێ
شتێك هەیە لەسەر کاغەز نانوسرێتەوە
وەکو چاکەی فەیلەسوف و پەیامبەرەکان
وەکو ناوی ئەو موسافیرەی کەشتییەکە جێهێشت
شکڵی هیچ پادشایەك نییە وەکو ئازابوونی ئاو بنوسرێتەوە
ئەوان بۆیان دەنووسنەوە و روبار دەیوا
ئەوان لە شکڵی پاپەوانەکانی شەوەوە دزی لە ژیان دەکەن
ترسنۆکەکانیش لەسەر سفرەی خوان گێرانی دەبێت
ژنیش وەکو شەیتان دەبینن
دەماری شەوو رۆژ لێرەوە دەبینرێ
لێرکا بەمەی زانیبوو بۆیە خەمی کچە قەرەجەکانی بوو
وەکو پاولێش دەڵێ ئەنارشیستەکان لە شەودا گەنجینە دەدزن و
لەسەر جامخانەی شارەکان دەنووسن پێویستمان بە مۆشکە
مەولانا لە خۆا نییە بەسەما ئەندازەی بەرامبەرەکەی دەکێشێ
رۆژەکانم بەم فەلسەفانەوە دەنۆژم
بۆیارم داوە بە بێدەنگی هەموو شتێك رەت بکەمەوە

باوەڕت بە خۆو هەیە؟ … محمد احمد محمد

چەند ساڵێك لەمووبەر هاوڕێیەکم ئۆتۆمبێلی دزرابوو، شۆکیان خۆزانەکەی لە خۆدا بینیبووی کە ئۆتۆمبێلەکە لە شارێکی تردایە لە ئۆنجامەدا ئەو پیاوە چووە بۆ ئەو شارە و پاش گەڕان و لێکۆڵینەوە، دەرکەوت ئۆتۆمبێلە دزراوەکەی لەو شارێیە و دواتر دەزیوەو و گەڕاندیانەوە.

لەو کاتەدا بە ساتێك سەرسام بووم بەو خۆوە دواتر بیرم کردووە و وتم تەنها رۆکەوتە، هیچی تر نییە جگە لە رۆکەوت.

لە سەردەمی کۆندا، خەڵك زۆر سەرسامی خۆو بوون، بە نموونە لە میسر باوەڕیان بەوە هەبوو کە کەسانێك توانایەکی نائاسایی یان هەیە و پەیوەندییان بە خواوە هەیە لە ڕێی خۆوکانیانەوە.

ئەم بیروباوەڕە بە خۆو بە درۆزایی مێژوو ماوەتەوە و خەڵکی سەقافە کردووە، بەڵام لە سەدەی نۆزدەیەم و بیستەم دا زانایان باوەڕیان بەو بیرکانە نەما کە خۆو دیاردەیەکی نائاسایی یە و لەتوانای مرۆڤ بەدەرە، کاتێك چەند دەروونناسێك دەستیان کردە لێکۆڵینەوە لەسەر خۆو و گرنگییان پێی دا.

لە پشتنگیاندا سیگمەند فرۆید و کارڵ یۆنگ بوون کە لەو باوەڕابوون خۆو پەیوەندی بە کارکردنی مێشکەوە هەیە، فرۆید لە کتێبی (شیکردنەوەی خۆو)دا دەڵێت لەو کاتەی عەقڵی بێئاگامان دەخەوێت عەقڵی بە ئاگا کارەکات و وێنەیەکی قووڵتری ناخمان پێشاندەدات.

ئێستا زاناکان پێیان وایە خۆو جگە لە کاریگەرییەکی لاوەکی پرسە عەقڵییەکان نابە هیچی تر نییە، هەرچەندە خەڵکی پێیان وایە کە مێشک لە کاتی خۆو دا داخراوە بەڵام زاناکان ئەڵێن لە کاتی خۆو دا چالاکییەکانی مێشك بەردەوام دەبێت و هەندە جار چالاکتریش دەبن.
زاناکان دەڵێن مێشکمان لە کاتی خۆو دا زانیارییەکان و یادەوەرییەکان پەڵەندەکات و ڕێکیاندەخاتەوە، هەر وەکو ئامێری کۆمپیوتەر کە کاری هاردکان باشتر دەکات بە شێوەیەکی بەردەوام.

مێشکمان بە ئەوەی باشتر کار بکات یادەوەرییە لاوەکی و زیادەکان لادەبات و تەنها گرنگگان عەمبارەکات، هەر لەبەر ئەم هۆیشە پەروەردەکارەکان داوا لە خوێندکاران دەکەن باش بخەون لە کاتی تاقیکردنەوەکاندا، بە ئەوەی خۆو مێشکیان کاری مێشکیان ڕێکبخاتەوە.

بێشك لەو زانیانەی کاریان لەسەر ئەم بابەتە کردووە پێیان وایە کە مێشك لەکاتی خۆو دا خەی ڕێکدەخاتەوە و بەدوای وەڵامەکی لەژێکیدا دەگەڕێت کە دەبێتە هەی تێکەڵبوونی زانیارییەکان و ئاڵوزی دروست دەبێت و مرۆڤ بە شێوەی خۆو دەیبینێت.

ئەمش مانای ئەوەیە کە خۆو لە توانیدا نییە پێشبینی داهاتوو بە بکات بەڵکو تەنها ئاسواری ڕووداوەکانی ڕابردووە و تێکەڵ بەیك بوونە.

سەبارەت بە کاتی بینینی خۆو هیچ کاتێکی دیاریکراو نییە بۆ مرۆڤ زیاتر لە کاتی ماندووبوون و تەنگاوی و نەخۆشی و حاڵەتی نائاسایيدا خۆو دەبینێت.

تەنها مرۆڤی بینا خۆو دەبینێت، ئەو مرۆڤانەی بە زگماك نابینان خۆو نابینن، چونکە خۆو پێویستی بە وێنەو هەیە، ئەو کەسەی نابینایە هیچ وێنەیەك لە ژیانیدا نەبینیوە تا بە شێوەی خۆیش بیبینێت.

هەروەها یەکێك لە حاڵەتەکانی خۆو ئەوەیە کە خۆو و واقیع پێکەوە تێکەڵ دەبن، بە نموونە خۆو بە خواردنەوە دەبینیت و کە هەڵدەسیت دەبینیت بۆنی خواردن دێت لەماڵەوە یان لەو خۆودا کەسێك بانگت دەکات و کە لە خۆەکە بۆئاگا دێی دەبینی کەسێك لەماڵەوە بانگت دەکات.

سەبارەت بەو کەسانەی کە پێیان وایە خۆو راستە و دەبە باوەڕمان پێی بێت بە بۆگەنی خۆەکەی پێغەمبەر یوسف.

لە راستیدا پێغەمبەران لە هووی توانەوە بۆراورد ناکرێن لەگەڵ مرۆڤی ئاسایی، ئەوان تایبەتمەندییان هەیە بە ئەوەی پێوەندییەکی باشتریان لەگەڵ خوا هەبێت و بتوانن باشتر قەناعەت بخەڵك بهێنن.

پرسیارەکە ئەوەیە، ئایا باوەڕت بە خۆو هەیە؟!

ڕێژەی هەرە زۆری خەڵك باوەڕیان بە خۆو هەیە، هەندەکیشیان باوەڕیان بەهێزیان پێی هەیە.
کاتێك لە کەسێك دەپرسیت بۆچی باوەڕت بەخۆو هەیە، دەڵێت چونکە خۆەکانم بەدیهاتوون و هەندەکیان چیرۆکەکەی پێغەمبەر یوسف وەك بۆگەن دەهێننەوە.

ئەم وەڵامە وەڵامەکی تەواو نییە و واقیعی نییە چونکە هەر خودی ئەو کەسەی ئەم قسەیە دەکات دەیان و سەدان خۆو دەبینێت کە هیچیان نایانەن دە، جگە لە ڕێژەیەکی زۆر کەم نەبێ، کە بەهەی بیرکردنەوی خۆیەوە یان لە بۆی ڕەکوتەوە هاتووتە دی.
سەبارەت بە خۆەکەی پێغەمبەر یوسف و هاوەڵانی لە بەندیخانەن، ئەگەر بیری لە بکەینەوە ئەوا مرۆڤی ئاسایی بۆراورد ناکرێت لەگەڵ پێغەمبەر ئەو بەخششی تایبەتی هەیە کە خوا پێی داوە، سەبارەت بە هاوەڵانیشی ڕاستە مرۆڤی ئاسایی بوون بەڵام ئەو سەردەمە تایبەتمەندی خۆی هەیە و دووبارە بۆراورد ناکرێت لەگەڵ ئێستادا،

هەروەك چۆن لە سەردەمی مووسادا سیحر هەبوو و لە سەردەمی عیسادا چارەسەری نەخۆشیەکان هەبوو.

.

محمد احمد محمد

شەوانە … شیعر : أحمد شاملو … و: پشکۆ ناکام

کۆلانەکان باریکن
دوکانەکان داخراون
ماڵەکان (خانوەکان) تاریکن
دەرگاکان شکاون
تار و کەمانچە
لە دەنگ دابڕاون
کۆلان بە کۆلان
مردوو بۆن ئەکەن

سەیرکە :
خۆک لەگەڵ مردوەکانا
ناڵێن
تەنانەت
بە مەمی گیان سپاردنیشەوە
ناڵێن
گەر چرایان خامۆشە
لە بەر" نەوت"یا نیە
کە ئێستا
لەم ڕۆژگارەیا
نەوت وەک کۆن پشتە

برادەران :
من چیتر حەوسەڵەم نیە

بە چاکەکان ئومێد
و
بە خراپەکان گلەییم نیە
گەر چی لەوانی تر
دوور نیم
کارم بەسەر ئەم کاروانەوە نیە

کەسانەکان باریکن
دوکانەکان داخراون
ماڵەکان (خانوەکان) تاریکن
دەرگاکان شکاون

-_____

چیرۆکەشیعرەکانی فایق بێکەس بە منداڵان … رەزا شوان

چیرۆکەشیعری منداڵان، جۆرێکی گرنگە لە جۆرەکانی شیعر بۆ منداڵان. دوو هونەرن لە هونەرێکدا ئاوێزانی یەکتری بوونە. شیعرە و چیرۆکیش، بە واتا دوورودرێژەکە. لە رووخساردا شیعرە و لە ناوەڕۆکیشدا چیرۆکە. بنەما سەرەکییەکانی شیعر و چیرۆکیشی تێدایە. وەکو چیرۆک بریتییە لە: کەسایەتی یا پاڵەوان (مرۆڤ، ئاژەڵ، باڵندە)، پێشەکی، رووداو، فۆرم، ناوەڕۆک، گرێ، کۆتایی. وەکو شیعریش بریتییە لە: جوانی و شیرینی زمان، شێوازی هەنینەوەی ئاسان، کێش و سەروای سووک و ناسک، ترپە وموزیک. هەمووشیان چیرۆکێک دەگەنەوە. بە زۆریش چیرۆکەکی ئەندێشەیە زیاتر لەوەی کە چیرۆکەکی ریالیزمی بێت. هەر چیرۆکەشیعرێکیش مەبەستێک یا زیاتر دەگەیەنێت. مەبەست و ئامانجی شاعیرانی نووسەری چیرۆکەشیعر بۆ منداڵانی کورد، لە پاڵ چێژ و خۆشی بەخشین پێیان، ئامانجیشیان هۆشیاری کردن و رۆشنبیری کردن و ڕێنمایی کردن و ئاراستەکردن و پەند فێرکردن و سوود بەخشینە بە منداڵانی کوردمان.
ئەمە لە مانگی (دەسەمبەر/٢٠١٩) دا، لەژێر ناوی (چیرۆکەشیعر لە

ئەدەبی منداڵانی کورد) دا، نووسینەکمان بەاوکردەوە، تێیدا باسمان لە چیرۆکەشیعر لە ئەدەبی منداڵانی کورد کردووە. ئاماژەشمان بە ناوی چەند شاعیرێکی ناسراوی کوردمان کردووە، کە چیرۆکەشیعریان بۆ منداڵان نووسیون. چەند نموونەیەکی چیرۆکەشیعری کوردیشمان بۆ منداڵانی کورد نووسیوە. بۆیە لەمە زیاتر درێژە بە چیرۆکەشیعر نادەین.. دەینە سەر سەرناوی نووسینەکەمان (چیرۆکەشیعرۆکانی فایق بێکەس بۆ منداڵانی کورد).

(فایق بێکەس) شاعیرێکی کورد و کوردستان پەروەری دڵسۆز و بوێر و قسە لە روو بوو، بە کۆرەوەری و مەینەتی ژیا، بەهام بە سەربەرزی شکۆداری سەری نایەوە. بێکەس لە ساڵی (١٩٣٣) تا ساڵی (١٩٤٨) واتا تا ساڵی کۆچکردنی، مامۆستایی قوتابخانەی سەرتایی بوو، لە قوتابخانەکانی (بازیان و تەوێڵە و هەڵەبجە و سلێمانی) دا، وانەی بە قوتابیانی کورد وتەوە و فێری سروودی کوردی کردوون رۆحی کورد و کوردستان پەروەری خستۆتە دڵیانەوە.

بێکەس بەجگە لە زمانی کوردی، زمانی عەرەبی و فارسی و تا رادەیەکیش ئینگلیزیشی دەزانی، بە تایبەتیش زۆر بە باشی زمانی عەرەبی دەزانی. چەند هەنراوەیەکی بە عەرەبی داناوە.

شیعر لای فایق بێکەس پەیامێکی نەتەوەیی بووە. بێکەس ئەوەندەی گرنگیدانی ئەو پەیامەی لا مەبەست بووە، کەمتر ئاوەزی لە جوانکاری و لە هونەر و فانتازی شیعر داوەتەوە.. بێکەسی خاوەن شیعری (وەتەن، داری ئازادی، بیست و حەوت ساڵە، سروودی وەتەن ئاواکەی) و بە دڵیان شیعری نیشتمانی تر. لە هەموو بوارەکانی شیعردا، شیعری نووسیوە. (لای لایە) یەکی جوانیشی بە (شەرکە) ی کۆی نووسیوە.

فایق بێکەس لە تەمەنی (٤٣) ساڵیدا، لە رۆژی (١٨/ دەسەمبەر/١٩٤٨) کۆچی دوایی کرد. لە گۆستانی (سەیوان) لە شاری سلێمانی بە خاک سپێرا.

پاش مردنی بە چەند رۆژێ، لە لایەن حکومەتی رۆگزپەرست و کۆنەپەرستی ئەو سەردەمەی عێراق، فەرمانی لە ئیش دەرکردن و گرتنی دەرچووە.

فایق بێکەسی نەمر، منداڵانی کوردیشی لە شیعرە جوانەکانی بەبەش نەکردوون. وەک مامۆستایەک و شاعیرێک، تەکنە بە جیهانی پاکی منداڵانی کورد بووە و لە نزیکەوە لە خواست و هیوا و راز و نیازی پاکیان تێگەیشتووە. لەیان تێگەیشت کە چەند تامەزرۆی شیعری ناسک و سروودی نیشتمانی و چیرۆک و چیرۆکەشیعری جوان و خۆشن. بێکەس تەکنا (٢٠) شیعر و چیرۆکەشیعر و ئۆپەرێت و سروودی بۆ منداڵانی کوردمان نووسیوە. لەو ژمارەیە (٥) یان چیرۆکەشیعرن. یەک ئۆپەرێتیشی تەدان. کە لە ساڵانی سیەکانی سەدەی رابردوودا نووسیویانی. بۆ

داخەوە کە تەمەنی بکەس کورت بوو، ئەگینا زەرتری بە منداڵانی کوردمان دەنووسی. منداڵانی کوردمان هەموو رۆژێک، لە کاتی ریزبوونی پێش چوونە پۆلەوە، لە قوتابخانەکانی کوردستاندا، بە ئۆپۆڵەی رەز و شکداریەوە، بە چینی سروودی (خوایە وەتەن ئاواکەی... چەند دەگیر و شیرینە) یادی شاعیری گەورەی نیشتمان پەروەرمان (فایق بکەس) ی نەمر دەکەنەوە.
فایق بکەس لە خە تاقیکردنەوەی لە بواری نووسینی چیرۆکەشیعر بە منداڵانی کورد سەرکەوتووە.. نووسینی چیرۆکەشیعر بە منداڵان، کارێکی هەرەمەکی و ئاسان نییە، شاعیرێک گەر توانایەکی بەرزی هەنینەوەی نەبەت و شارەزای بنەماکانی چیرۆکی منداڵان نەبەت، ناتوانێت چیرۆکەشیعرێکی ناسک و جوان بە منداڵان بنووسێت.

دینە سەر چیرۆکەشیعرەکانی فایق بکەس بە منداڵانی کورد. ئەمانە ناوی هەر پێنج چیرۆکەشیعرەکانێتی (تەمەعکاری، یەکێتی، جووتە کێتر و بەقەک، شێرە و مار، هەرەوەزی) ئەپەرێتەکەشی بە ناوی (شوان و مەهەکانی) یەوێە. وەکو نموونە لێم نووسینەماندا، سە لە چیرۆکە شیعرەکانی و ئەپەرێتەکەی فایق بکەس دەنووسین.

شێرە و مار

شێرە کوڕەکی چاکە
زەر بە رەحم و دە پاکە
رۆژە لە چڵەی زستان
مارێکی دی لە کانان
وا لە سەرما سە بووە
بە عەینی وەک مردووە
زەری بەزەیی پیا هات
وتی من ئەیدەم نجات
دەس بجە مارەی هەگرت
خەرا بە ماوەی برد
ئاگرێکی بە کردەوە
مارەی گەرم کردەوە
ئەمجا مارەی بەد خوو
سەرمای لە بەدەن دەرچوو
چاکەی لەبەرچاو نەما
پەلاماری شەرەی دا
کوە دەستی کرد بە هاوار
باوکەکەی کرد خەبەردار
کەوتە فریای دەست و برد

مارکەی لێت و پێت کرد
ئەمجار ڕووی کردە شێر
وتی: ڕێگەر تێ
قسەی من لێ گۆ بگری
تووش نابی تا ئەمری
"چاکە دڕحەق کەسانێ
بکەن کە پێی بزانێ"
بکەس لە دوا دەری ئەم چیرۆکەشیعردا، بە ڕوونئ مەبەستەکەی نووسیوە.. بە ناوی باوکی شێرەوە، کە گوێی لە ئامۆژگاری بگرێت و پەند و وانە وەربگرێت و جارێکی تر نکەوێتە هەڵەوە.. لە دیوانەکەیدا نووسراوە وەرگێڕاوە، ئەماژە بۆش نکراوە کە لە چ زمانێکەوە وەریگێڕاوە. بەڵام من ئەم چیرۆکە، بە چیرۆکێکی ڕەسەنی فۆلکلۆری کوردیمان دەزانم. جارێک بە ناوی (مارکەی شێخ هەمەر) ەوە دەیگێڕنەوە، کە لەم چیرۆکەدا مارەکە لە ناو کەڵەکەی زیبڵکدا پێپکەی کردووە، شێخ هەمەری جووتیار نازانی ماری تێدایە، ئاگر بە دەکە زیبڵکەوە دەنێ تا بیسووتێنێ، مارەکە کە گەرمی پێدەگات، خۆی بە شێوەکەی شێخ هەمەردا هەڵدەواسێ و خۆی بە ملییەوە دەئاڵێنێ، تا پەوەی بدات، ڕوویەک دێت و دەبێت بە قازی و شێخ هەمەر لەو مارە ڕزگاردەکات و مارەش دەکوژرێت. هەر ئەم چیرۆکە لە دۆقێکی تردا (مارکەی مام هەمەر)ە، کە لە چڵەی زستاندا لە ناو بەفردا، لە سەرما سڕبووە، مام هەمەر دەیخاتە باخەڵیەوە تا گەرمی بێتەوە. مارەکە کە گەرمی بێوە، ویستی بە مام هەمەرەوە بدات. لەڕشدا قازی ڕوویەکە و مام هەمەر ڕزگار دەکات. مارەکەش دەکوژرێ و سزای بە ئەمەکی و نیاز خراپی خۆی وەردەگرێت. کەواتە پاڵەوانی ئەم چیرۆکە مام (هەمەر) ە. بەکەسی نەمر وەکو چیرۆکەشیعر دایەشتووە، ناوی پاڵەوانەکەشی (شێر) یە، ڕەنگە فایق بەکەس بە خۆشەویستی لە جیاتی ناوی (شێرکو) ی کوێی لە جیاتی ناوی مام، یا شێخ (هومەر) ناوی شێرێی داناوە. فریاڕەس و قازییەکەشی باوکی شێرێیە. ئەمەش شتێکی ئاساییە و لە چیرۆکی گەلانی جیهانیشدا، نووسەران چیرۆکە فۆلکلۆرییان، بە چەند دۆقێکی جیاواز نووسیون. بەڕام دۆقەکەی فایق بەکەس و دوو دۆقەکەی تریش، هەر هەمان ناوەڕۆکیان هەیە. بەدکاریش هەر مارەکەیە، هەمان مەبەستیش دەدەن بە دەستەوە.
مەبەستی ئەم چیرۆکەشیعرە ئەوەیە: نابێ مرۆڤی دڵپاک و چاکخواز و خۆشباوەڕ و سەزدار و بە بەزەیی، هەندە بەوا بە مرۆڤی بەدکار و نیاز گەناو و نەیار و بە ئەمەک بکا و بەزەیی پێدا بێتەوە، گەر لە تەنگانەشدا بوو. چونکە ئەو کەسە بەدخووانە کە کەوتە شەنەیی، لە

جیاتی سوپاس و پێزانین و پاداشت، بۆ خراپە و ناپیاوی وەک چاکە و پیاوەتی دەدەنەوە. گۆرچی کورد دەڵێ: "هەر چاکە چاکە" ئەمەی کورد لە پاڵ ئەم دروشمەدا زۆر زیانمان لێکەوتووە، دوژمنانی گەلەکەمان، لە کاتی لاوازییان و تەنگانەیاندا، هەمیشە دڵپاکی و خۆشبەوایی کوردیان قەستەنەتەوە. کە کەوتوونەتە شەنەیی و بەهەزبوونەوە، گەورەترین زیان و زەبر و تاوانیان دەرحەق بە کورد کردوون. بە نامەردی و ناپیاوەتی، پاداشتی پیاوەتی کوردیان داونەتەوە.. بۆ دڵیان نموونەمان لەم بارەیەوە هەیە.

وا دیارە نووسەری ڕەوانشاد، مامەستا (مستەفا نەریمان) ئاگای لەوە نەبووبێت، کە بەکەس ئەو چیرۆکشیعرەی نووسیوە. مامەستا نەریمانیش هەر هەمان چیرۆکی بە چیرۆکشیعر هەنیوەتەوە، لە ژمارە (٤)ی گۆڤاری (دەنگی گەتی تازە) بەرگی پێنجەم، ساڵی سێیەم، لە (١٩٤٦) بە ناونیشانی (ڕەنگە: چاکە بە نەیار مەکە) بڵاوی کردەتەوە.

ئەمە چەند دێڕەکە، لە چیرۆکشیعرەکەی مامەستا مستەفا نەریمان:

مارێکی مەلعوون لە ڕۆژە سەردا
پێپکەی خەوی دابوو لە دەشت و دەردا
ڕۆکەوت منداڵێک لەوێ ڕایشت
کە چاوی پێکەوت کەم لەلای نیشت
گرتیە باوەشی گەلاوە بە ماڵا
خستیە لای ئاگر گەرمی کرد بە حاڵا

مامەستا نەریمانیش، کەتایی چیرۆکشیعرەکەی، هەر بەو مەبەستە کەتایی پێدەهێنێت، کە سپێ و خراپەکار کە لێرە (مارەکەیە) نرخی بەدکاری و بە ئەمەکی خەی وەردەگرێ و تیادەچێت. مەبەستیش وریاکردنەوەی منداڵانە کە بە ئاگابن لە کەسانی چاکە پێنەزان.

بەڵام پێویستە ئاماژەش بەو ڕاستییەش بدەین، کە هەمان چیرۆک، بە هەمان کەتایی و مەبەست، یەکەکە لە چیرۆکە ئەفسانەییەکانی (ئێزوپ: ٦٢٠ـ ٥٦٤ پ. ز) ی یۆنانی بە ناوی (جووتیار و مار) ەوەیە. کەڵە ئەفسانەنووسی فەرەنسیش (جان دی لاڤۆنتین: ١٦٢١ـ ١٦٩٥) ی لە ئێزوپەوە وەری گرتووە و بە چیرۆکشیعر دایشتووە. ژمارە (١٤٩) یە لە چیرۆکشیعرەکانی لاڤۆنتین.

میری شاعیرانی عەرەبیش (ئەحمەد شەوقی : ١٨٦٨ ـ ١٩٣٢) کە بە ڕەسەن کوردە. زۆر سەرسامی چیرۆکشیعرەکانی (لاڤۆنتین) بووە و کاری تێکردوون. بەشی هەرە زۆری چیرۆکشیعرەکانی بە منداڵان، لە لاڤۆنتینەوە وەریگرتوون. بە زمانی عەرەبی بە چیرۆکشیعرەوە بە منداڵانی عەرەبی هەنیونەتەوە.

تەمەعکاری
دوو پشیلەی جووت و ڕەک

هەستان و چوونە جێیەک
بە دزینی سەلکە پەنیر
کوتنە پیلان و تەدبیر
وەختە تەدبیر رەک خرا
شوێن و رێگا دانرا
چوونە سەری دوو بە دوو
پەنیریان دەسگیر بوو
بە تەماع و بەشی زۆر
لێیان بوو بە شەڕ و شۆ
تۆر و پۆ لە یەکیان دا
تاکو هەڵیزیان لە بڕا
کاتە تەواو ماندوو بوون
شەرعیان بردە لای مەیموون
وتیان ئەتکەینە قازی
هەردووکمان بکەن رازی
مەیموون هەستا زوو بە زوو
هەنایە پێش تەرازوو
پەنیری لەتکرد بە دەم
بەشێ زۆر و بەشێ کەم
خستیە ئەم سەر و ئەو سەری
تەرازووکەی هەڵبەی
دەستی کرد بە کەشانی
لایەکی گرانی هانی
مەیموون قەپاڵی لە گرت
تا بە جارێ کاڵی کرد
ئەمجا بچووک بوو سەرکەوت
ئەوی تریشیان داکەوت
لەم پاروویەک لەو پاروو
تا پەنیری خوارد هەموو
پشیلەکان بە بێ بەش
مانەوە مات و روەش
خاسەی ئەم قسانە
تەماعکار پشیمانە
ئەوی بێد و ناکەک
بە دە نەفرەتی لەکەک
بکەس لە دوو دڵی کتایی ئەم چیرۆکەشیعرشدا، مەبەستکەی و پەندوەرگرتنی بە جوانی دیاری کردووە. خەزگە وشەی (دزی) ی تێدا

نەبوایە، چونکە وشەگەلێکی وەک (دزی، دڕی کرد، فڕۆ کرد، کوشتی، هەڵیخڕێتاند،...) لە ئەدەبی منداڵاندا، بە وشەی نەرێنی دەزانرێن. گەرچی ئەم وشانە ڕۆژانە لەناو خەڵکیدا بەکاری دەهێنن و ئاسایی بە لایانەوە.. بەڵام با منداڵان لە منداڵییەوە فێری ئەم وشانە نەبن و پێیان ئاشنا نەبن.
لە چەند دەقێکی ئینگلیزیدا، لە جیاتی وشەی دزی (دەستیان کەوت) یا (دەزیانەوە) وەک، لە بری (دزی) بەکارهێناوون. هەر لە هەندە دەقی ئینگلیزیدا لە باتی (سەلکە پەنیر) یش (نانێك) یا (کەکێك) نووسراوە. لە جیاتی بوو بە (شەیان) (بوو بە هەرایان) یا بوو بە (ناخۆشیان) یا (ڕکنەکەوتن) بەکارهێناوون. بەڵام هەمان کەتایی و مەبەستیان داوە بە دەستەوە. کە ناکەکی و مشتومڕ و ڕکنەکەوتن و نەسازان گەمژییەوە. زیان و پێشیمانی و ڕووڕەشییان بە دواوەیە. پێشیمانیش بە سوودە. لایەنی سەیرەمیش لەم ناکەکی و شەڕانە سوود وەردەگرێت.. هەر وەکو چۆن مەیموونەکە کە لایەنی سەیرەمە سوودی لە ناکەکی و ڕکنەکەوتنی دوو پشیلەکە وەرگرت و سەلکە پەنیرەکەیانی خوارد.
ئەم چیرۆکە یەکێکە لە چیرۆکەکانی ئەفسانەنووسی جیهانی بە منداڵان (لاڤۆنتین)ە. بەڵام بەکەس بە چیژێکی کوردی و بە شێوازێکی ناسکتر لە لاڤۆنتین دایشتووە.

ئایا پێتان وا نییە، کە هەردوو حیزبە دەسەڵاتدارەکەی باشووری کوردستان، وەکو دوو پشیلە دزەکەی سەلکە پەنیرەکەی ئەم چیرۆکەشیعرە نین..؟؟ کە سامانی گەلەکەمانیان دزیون و لەسەر دابەشکردنی مشتومڕ و شەڕ و شەیانە؟ داگیرکەرانی کوردستانیان کردوون بە قازی بە ناوبژیکەری خۆیان! کە (تورکیا و ئیران و عێراق) ن، ئەوان سەلکە پەنیرە دزراوەکەیان دەخۆن، واتا سامانی دزراوی گەلەکەمان، لە سایەی نەکەری و خەدانە پاڵی تورکیا و ئێران و عێراق. سامانی باشووری کوردستان، بە تاڵانی دەبەن و دەیخۆن. ڕووڕەشیش بە هەردوو حیزبە دەسەڵاتدارەکە ماوەتەوە و دەمێنێتەوە.. گوشیان لە برسێتی و کوڕەوەری و ژیانی سەختی گەلەکەمان نییە.
شوان و مەکانی
شوان:
مەکانم چەند جوانن
چەند بە کەک و بەسەزمانن
بەن.. بەن.. بە ئەو لایەڕ
زەر لەوەی چاکی تیایە
مەوکان:

لـــوورەی گـــورگ دەتـــە گـــومـــان
نـزیـــک کـەوتـــەوە لـــــــــمـــان
ئـەگـەر تـە زوو نـەگـــەی پـــــــمـان
ئـەو بـەدخـــــووە دەتـــــە رەـــــمـان
شـوان:
لـە لـــوورەی ئـەو هـیـــچ مـەتـرســـن
ئـەگـــەر لـــەو گـــــورگـە ئـەپـــرسـن
وا رای کـــــرد و مـــلـی شـــــــکـان
"بـازە"ی دی، رەیـی و تـەی تـەقـان
مـــەکـان:
بـەهـــــارمـان هـــەر بـە بـمـــــــنـە
خـــودا تـەمـــــــان لـە نـەســــــنـە
لـە چـــاکـەی تـە هـــەر دەرنـاچـــیـن
هـەتـــا مـــــردن گـــــەردن کـەچـــیـن
شـوان:
تـاریـــکی داهـــــات و شـــــــــــــەو
جـا نـەرەی دەشـین و خـــــــــــــەو
ئـەوا ئـەمـەشـــــمـان تـەـــــــپـەـان
بـچـیـــــــنـەوە بـە دەکـەمـــــــــان
ئەم ئەپەریتەشیعرەی فایق بەکەس بە منداڵانی قەناغی باخچەی منداڵان و بو قەناغی سەرەتایيش لابارە، ئەپەرەتەکی کورت و سووک و ئاسانە. منداڵانی کوردمان دەتوانن بە ئاسانی لابەری بکەن. دەشتوان بە کەمەک ئەم ئەپەرەتە بکەن بە یارییەکی خۆش. گورگ هەمایە بە هاری و زورداری و چاوچنۆکی.. یا مەبەست لە گورگ، دەسەاتی زەردار و ستەمکارە. مەبەش هەمایە بە گەلەکی ژێردەستەی بە دەسەات. کە لەلایەن دەسەاتداری زەردار و ستەمکارەوە سەرکوت و دەمکوت دەکرێ و دەچەوسێنرێتەوە.
فایق بەکەس لە پەرتووکی (القراءة المصورة : خوێندنەوەی وێنەدار) ئەم ئەپەرەتەی وەرگرتووە. بەڵام بە تام و چێژکی کوردییەوە، لە زمانی عەرەبییەوە، وەرگیراوە بە سەر زمانی کوردیمان. هێندێ جوانی هێنیوەتەوە، هەست بەوە ناکرێت کە وەرگێڕاوە.

(*) سوودم لەم سەرچاوانە وەرگرتووە:
١ـ دیوانی فایق بەکەس. محەمەدی مەلا کەریم.. چاپی دووەم.. سلێمانی.. ٢٠١١
٢ـ بدايات القصة الشعرية في ادب الاطفال وتطورها.. دكتور طاهر داخل طاهر.

٣ـ چاوپێخشانێک بۆ مامۆستووی ئەدەبی منداڵان.. ڕەزا شوان.. کەرکووک.. ٢٠١٥
٤ـ ئەدەبی منداڵان لە گۆڤاری گەلاوێژ. ئەحمەد سەید عەلی بەرزنجی. سلێمانی ٢٠١٠

ڕەزا شوان
نەرویج: ٩/ یوونی/٢٠٢٠

مانیفێستی عەشق.. بەشی حەوتەم...

تێکست: ستیڤان شەمزینی

زەر سەرسووهێنەر
هیچ چرپەکم ناوا بە بیرکردنی تۆ

لووتوکی بادە وایە
هەر ڕزایە سەر لووم پڕی مەست ئەبم

دەستم دەبەتە پارچەیەک پشکۆ
گەر بکوێتە ناو تەنووری سینگتەوە

ڕەحم دەکەوێتە سەما
کە پەنجەکانم لە گەی مەمکت ئەخشێ

دەستەکانم کەترئاسا
لە بەرزاییەکانی سینگتا هەلانە دەکەن

ئیرەیی بە ستیانەکەت دەبەم
چوون دەمی لە مەمکەکانت گیر کردووە

مەمکەکانت دوو جەگەی سازگارن
حەزەکەم رەژی سەد جار لەی بخەموە

مەمکەکانت دوو پەکی شیرینن
حەزەکەم رەژی هەزار جار بینی پەونەم

مەمکەکانت دوو گووەی رەونەقدارن
منیش منا□□کی لاسار کە ئارەزووی گوو□□نینم هەیە

حەزەکەم وەک گ□□ایەکی رووت
بە هەمیشە بوەریتە سەر چیمەنی سینگم

تە دەریایەکی هەمنی
شەپەلەکانت ئەوینە و
بەدەنگیت تابلە

تە ئینجانەیەکی
دەم وەک گو□□کی سوور تەتدا رواوە

پەمد□□ن شیعرەکانت جوانە
بەئاگان لەوەی تە لە هەموو شیعرەکانم جوانتری

ئەو تاریکییە ترسناکە ژیانی منە
ئەوەش تەی بە چرای ئەشقەوە بەرەو رووم دەی

کاتێک وتت خۆشم ئەوێی بە هەمیشە
تەوی پێکەنینت لە پێدەشتی رەحما چاند

بەسەرچوو … شاعیرەتا

بە بولبول بڵێن:
با ئیدی نەخوێنێ
ئاوازی ئەم قەسیدەیە
بوو بە فەسڵ.

بە هەڵە بڵێن :
با هەرش نەبا
ئەم چەنوکە بوو بە ئەنفال
بوو بە (17)ی شوبات ،
بوو بە کاوە گەرمیانی و بوو بە ئانیە.

بە مەلا بڵێن:
با لە وەعز گەرێ
ئەم کوبرای قەبرە کەوتە سەما

بە ئومێد بڵێن:
با لەدەرگا نەدا
لە دەرگادان بەسەرچوو.

تیرۆرکردنی "مەلەک" تاوانێکی ڕەگەزپەرستی تری ئەردۆگانە.. ڕزا شوان

لە ڕۆژی یەکشەممەی (١٨/ ئادار/٢٠١٨) دا، کە سوپای دەندە و خوێنڕژی تورکیا و جاشە ئیسلامییە بەکرێگیراوەکانی شاری (عەفرین)ی ڕۆژئاوای کوردستانیان داگیرکرد، لەو ڕۆژەوە تا ئەمڕۆ.. چەندین تاوانیان بەرانبەر بە گەلی کوردمان لە شاری عەفرین و شارچکە و گوندەکانی سەر بە عەفرین ئەنجام داون و دەدەن. بە هەزاران کوردی سڤیلی ئەم شارە کوردستانییەمان کە جگە هەزاران ساڵەی باوباپیرانیانە، لە ترسی دەندەیی و بەربەرییەتی و نامەردی سوپای تورکیا و جاشە بەکرێگیراوەکانیان، شارەکەیان و ماڵ و سامان و زەوییەکانی خۆیان بەجێهێشتوون و ئاوارەبوونە و لە ژیانێکی زۆر سەخت و کوڕەوڕیدا دەژین. ئەو کوردانەش کە لە عەفرین داماونەتەوە، لە لایەن سوپای تورکیا و جاشە بەربەرەکانیانەوە ستەمێکی زۆریان لێدەکەن، تا ئێستا بە دەیان لاوی کوردی بێتاوانیان شەهیدکردوون. بە سەدان لاو و کچ و ژنانی کوردیان بردوون و تا ئەمڕۆش چارەنووسیان نادیارە. دەستڕێژیان کردۆتە سەر چەند ژن و کچی کورد، بە ئاشکرا و بە شەرمانە ماڵ و دوکانەکانی کوردیان دزی و دەدزن، بە زەردارییش پارە لە خەڵکی عەفرین وەردەگرن. ترس و تۆقینێکی زۆریشیان خستۆتە ئەم شارەوە. گەلێ لە شوێنەوارە مێژوویەکانیان وێران کرد و شتە دێرینەکانیان دزی، ڕووبارێکی زۆریش باخی زەیتوون و میوە و چەمی ناوچەکەشیان سووتاند، بە زۆریش دەیانەوێ زمانی تورکی بسەپێنن، و لە هەموو شوێنێکیشدا ئاڵای تورکیایان هەڵکردووە.

بە هەزاران ماڵەە عەرەبیشیان لە (غوتە و ئەدلەب و حەما و حومس و دەرزوور) هێناوە، بە عەفرین هێناون و نیشتەجێیان کردوون و دیمۆگرافیای شارەکەیان گۆڕیوە.

بە شێوانیش لە عەفرین و شارچکەکانیدا، هەڵدەکوتنە سەر ماڵە کوردەکان و کۆ و کچی لاو و هەرزەکاری کورد دەگرن و بەسەر و شوێنیان دەکەن، بە ئاوەی کە کورد ناچاربکەن کە عەفرین بەجێبهێڵن.

هەموو ئەم پیلانانەش بۆ ئاگاداری خودی ئەردۆگانی دیکتاتۆر لە لایەن هەواگری تورکیا و جاشکانیانەوە داڕێژراون و جێبەجێیان دەکەن.

ڕۆژی گرتنی عەفرین ڕۆژکی ڕەش و پڕ ئیکی قەزوەنە بۆ نۆچەوانی کەمۆگای نەودەوڵەتی و نۆتۆ یەکگرتووەکان و مافی مرۆڤ و مرۆڤایەتییەوە، تا ئەمڕۆش لە ئاستی تاوانکانی تورکیا، دەرهەق بە گەلی کوردمان لە عەفرین و لە هەموو شار و شارۆچکە و دێیکانی ڕۆژئاوای کوردستان دا، بەدەنگن. بەدەنگیان بووە بە هاندان بە ئەردۆگان، بە درێژدان بە تاوانە دڕندەییکانی و بە نامەردییکانی دەرهەق بە گەلی کوردمان. ڕۆژ نییە کە بە قەزەوترین و بە دڕندەترین و نامەردترین شێوە، سوپای تورکیای ڕەگەزپەرست و جاشە هاوپەیمانییکانیان لە شاری عەفرین و لە شارۆکانی تری کوردستانداا(جەرج فلەید) ێکی کورد شەهید نەکەن. کەچی کەس و هیچ دەوڵەتێک پرۆتیستۆ و شەرمەزاری تورکیا ناکەن.. کە ڕەگەزپەرستترین و تیرۆرستترین دەوڵەت و ڕژێم و نۆتۆ لە هەموو جیهاندا، دەوڵەت و ڕژێم و نۆتۆی تورکە. زۆر لە نازییەکان نازیترن. دە ڕۆژ بۆر لە ئێستا، لاوێکی کورد (بارش جاکان) ی تەمەن بیست ساڵانیان، لە شاری ئەنقەرەی پایتەختی تورکیادا تیرۆرکرد.. هەر لەسەر ئەوەی، کە گوێی لە گۆرانی کوردی گرتبوو، زۆر بە نامەردانە، تورکە ڕەگەزپەرست و تووندەوەکان بە دڕندەترین شێوە (بارش جاکان) یان تیرۆر کرد. ئایا ڕەگەزپەرستی و دڕندەیی وا لە کوێی جیهاندا هەیە؟؟
بە پیلان داشتن و بە ئاراستەکردنی ڕاستەوخۆی هەواگری تورکیا، جاشە ئیسلامییە بەکرێگیراوەکانی بە ناو (سوێتان موراد) لە عەفرین، لە ڕۆژی (٢٣/مای/٢٠٢٠) دا، لە گوندی (دەرویش) ی سەر بە شارۆچکەی (شەڕا) ی سەر بە عەفرین. ئەم دڕندە بەڕەوشتانە، کچێکی هەرزەکاری کوردیان ڕفاند، کە ناوی (مەلەک نەبیە خەلیل) ە و تەمەنی (١٦) ساڵە. بەسەر و شوێنیان کرد کەس نەیزانی بکە بە کوێیان برد و چییان لێکرد.. تا ڕۆژی یەکشەمەی ڕابردوودا (٧/ یووندی/٢٠٢٠) تەرمی کچێکی کوژراوی فڕێدراو لە کێڵگەیێکی گوندی (فەرزی) سەر بە شارۆچکەی (ئەعزاز) دەزرایەوە. کە تەرمی شەهید (مەلەک نەبیە خەلیل) بوو، بەڵام تا ئێستاش هەواگری تورکیا خۆی لەم تاوانە گەل دەکا، بە تەرمکی ناسنامە نەناسراو ناویان بردووە، تەرمەکەشیان بردە بە مەیتخانەی نەخۆشخانەی شارۆچکەی ئەعزاز. کە لێژنەر دەسەڵاتی سوپای تورکیا و جاشەکانێتی. کە ئەم هەواڵە بڵاوبووە. هەواگری تورکیا و جاشەکانی سوێتان موراد، چوونە ماڵی دایک و باوکی مەلەک و هەڕەشەیان لێکردن، کە نابێت بە هیچ کلۆجێک باسی

کوشتنی کچەکیان بکەن و ناشبێ پەیوەندی بە کەسوکاریانەوە بکەن و لەم بارەیەوە قسە بدرکێنن. هەواگری تورکیا و جاشەکانی سوڵتان مورادیش دیانەوێت بە هەموو شێوەیەک ئەم تاوانەیان بشارنەوە و خەیانی لە بئاگا بکەن. هەر ئەو رۆژە هەواگری تورکیا، دایک و باوکی مەلکیان برد بۆ مەیتخانەی نەخشخانەی شاری عەفرین. بۆ ناسینی تۆرمی کچەکیان. لەوێ تۆرمی کچەکی لاویان پێشان دابوون، بەڵام ئەوە تۆرمی مەلەکی کچیان نەبوو، بەڵکو تۆرمی کچە لاوەکی تری کورد بوو، کە نیان ناسییەوە کە کچی کێیە. هێندەی تر باری دەروونی دایکی مەلەک تەکچوو. چونکە هەواگری تورکیا و جاشەکانیان (مەلەک نەبێ) گولەباران کردووە، بە ئەوەی نۆزانرێ کە چیان بەسەر هێناوە و بۆچ شێوەیەکی دڕندانە و نامەردانەش، کچە کوردەکی هەرزەکاری تەمەن شانزە ساڵانیان تیرۆرکردووە، ویستیان بە زەردەی تۆرمی کچە تیرۆرکراوەکی تر بکەن بە ماڵ بەسەر دایک و باوکی مەلەکەوە.. دوایش کە مەیتی مەلەک لە مەیتخانەی نەخشخانەی ئاعزاز بێ، بۆچی دایک و باوکی مەلەکیان بردن بۆ مەیتخانەی نەخشخانەی شاری عەفرین؟! بۆ منداڵەکی ناو بشکەش بۆوا بۆم سیناریۆیەی تورکیای بۆوشت دەکات..؟!

رۆکخراوی مافەکانی مرۆڤ لە عەفرین، جەخت لەسەر ئەوە دەکەن، کە خەزانەکەی مەلەک هەڤشێیان لەکراوە و لەژێر چاودێری ئاشکرا و نهێنیدان، گەر پەیوەندی بە هەر کەس و لایەنەک لە ناوەوەی رۆژئاوای کوردستان و دەرەوەدا بکەن، بە دەردی کچەکیان دیانبڕن و دیان کوژن. رۆکخراوی مافەکانی مرۆڤ لە شاری عەفرین ــ لە دەرەوەی شاری عەفرین دان ــ لە بیاننامەیەکی بەاوکراویاندا دەربارەی تیرۆرکردنی، مەلەک نەبێ، داوایان لە هەموو رۆکخراوەکانی مافەکانی مرۆڤ و مرۆڤایەتی کردوون لە سەرووی هەموشیانەوە، نەتەوە یەکگرتووەکان و موفەوزیەیی باڵای مافەکانی مرۆڤ، کە ڕۆی مرۆڤایەتی و ڕۆوشتی خەیان ببینن و فشار بخەنە سەر تورکیا بۆ کۆتایی هێنان بە داگیرکردن و کوشتن و رفاندن و بەسەر و شوێنکردن و ئەنجامدانی تاوان لە دژی گەلی کوردی بۆتاوان لە عەفرین و لە رۆژئاوای کوردستاندا.. داواشیان کرد کە بەندکراوەکان، بە تایبەتیش کچان و ژنانی کورد ئازاد بکرێن. خەزانەکەی مەلەک نەبێش بپارێزن، کە لەژێر هەڤشێی کوشتندان لە لایەن هەواگری تورکیای ڕەگەزپەرست و جاشە ئیسلامییە بۆوشتە بکرگیراوەکانیان.

تاوانی تیرۆرکردنی مەلەکی هەرزەکار، نە یەکەمین تاوانی قەزاوەنی تورکیا و جاشە نامەردەکانی تورکیایە، نە دوا تاوانیشیان دەبێت.. ئەردەگانی ڕەگەزپەرست، سوپای تورکیا و جاشەکانی سەرپشک کردوون کە هەچ تاوانەک بەرانبەر بەکورد بکەن.

زۆر بە تووندی پرۆتیستەی تاوانی قڕکردنی تیرۆرکردنی شەهید (مەلەك نەبیە خەلیل) دەکەین. هەزارن هەزار تف و نەفرەتیش لە تورکیای ڕەگەزپەرست و لە جاشەکانیان.
هاوخەمی و ماتەمینیشمان بە خانەوادەکەی (مەلەک) ڕادەگەیەنین.
هیوادارین ئەو ڕۆژە نزیک بێت، کە ئەردەگان و ڕژێمەکە ڕەگەزپەرستییەکەی ڕسوا و بە پەند ببن. ئەردەگانیش دەبێ ئەوە بزانێ، کە نزیک بە یا درەنگ، وەکو دیکتاتۆر و ستەمکارە خوێنڕژێ گەورەکانی پێشتر، کە چارەنووس و کۆتایی ڕەش و ڕسوابوون و بە پەندبوونی لەوانەی پێشووتر باشتر نابێت.
ڕۆزا شوان
١٠/ یوونی/٢٠٢٠

چ ڕووبەڕوو بوونەوەیەکی هەرزەکارانەیە، ئەم جەنگە؟! … هیوا کەریم مەلا

چ هەستانێکی مەئیوسە
ئەم دانیشتنە بێ مانایە؟!
چ هەنگاوێکی توانا پڕووکێنە
ئەم ڕاپشتنە بێ هودەیە؟!
چ ڕووبەڕوو بوونەوەیەکی
هەرزەکارانەیە، ئەم جەنگە؟!
لەوەتەی خەم ناسیوە
دەیەها ڕاچڵەکەم ئەزموودە کردووە
بێ گەیشتن بە قولانجێك،
کەچی ئەو. لە هەر چرکەیەکدا
بستێکم داگیر دەکات،
لە هەر چاو تروکانێکدا
لایەکی گوندی بوونم ئادەماڵێ،

لە هەر هەناسەیەکدا
هەرەس بە کۆی یەقینم دەهێنێ،
ئەو. لە نێوان بوون و عەدەم
شەقامێکی دەزوولەیی و
بازگەیەکی پڕ لە کەسپە و
تاسەیەکی گەورەیە،
گەورە بە بارتەقای گەردوون
فرە هێندەی داپڵەسینی ژەهڕات
باریك بە قەت ڕێچکەی کانیی،
ئەو. لەبەردەم دایە(نەبات)
بوێریی نەبوو. ئەژنۆی نەخستە سەر زەویی،
لە ژووانی (لالە خاوەر)
فرمێسکێکی جاویدانی. بە با نەدا،
ژیان
بەبێ ئەو. پڕ پڕ دەبێ لە پیریی
بە نەبوونی ماندوو دەبێت لە بەردەوامیی،
ئەو. دونیی باوکم
لە ئەمڕۆی من لووڵ دەداتن،
ئەمڕۆی منیش…
لە زەرفی نامەی، گوڵەبەڕۆژە فڕشەکەی
بندیواری پیرە قەڵا،
ئەو. عەللاگەیەکی بە دەستەوە گرتووە
بێ تەماتە فڕشەکە نا…
بێ کۆیارە بێتاقەتەکەی سەر گوفەکی زیندەگیی،
ئەو. ێمی هەموو هێڵەکانی پشکنیوە
ڕزگاریی. شڕش. شەهیدان،
ئەو کاڵانی هەموو گەڕەکەکانی سەراوبن کردووە
کرێکاران. مامۆستایان. ڕاستیی،
ئەو. دەرگای هەموو خانووەکانی لە ڕێسمە بردووە
ناندین. جزیریی. ئاغابان،
ئەو. بە ناو هەموو وەرزەکاندا گوزەر دەکات
بەبێ ئەوەی. ساقێی سپیی لەبەر بکات
بەبێ ئەوەی. کراسیی سەوز بپۆشێت
بەبێ ئەوەی. تیشڕتی زەرد تێهەکۆشێت
بەبێ ئەوەی. بلووزی سووری بدڕنێت،
ئەو. نە فرمێسکی هەیە نە زەردەخەنە
نە سەرەتای هەیە نە کۆتایی…

چیرۆك بۆ منداڵان: چۆن سۆپشیلەكە چووون بۆ سەردانی نەنەپیرە؟** یوری یارماش وەرگێران لە روسییەوە : ئەحمەد رەجەب

سۆ پیشلە نۆرە پڵكەوە دەژیان، گەورەكەیان ناوی میاوبوو ، ناونجییەكە مورو بچكۆلەكە ششە.
نەنەپیرەیەكی ناسراو لە ماڵكی ئەو بەری شەقامەكە دەژیا، پشیلەكانی بۆ نانخواردنی نیوەڕۆ بانگهێشت كرد، ئەو ڕۆژە هەتاوو رووناك بوو ،پشیلەكان بەرانبەر بە دەرگای ماڵەكەی نەنەپیرەدانیشتن ، چاوەروانی كاتی نانخواردن بوون ، میاو پشیلە گەورەكەی ناویان وتی :

با پڵكەوە بچینە ناو شەقامەكە ، ئۆتۆمبیل زۆرە ، یەكەمجار من دەڕۆم ، گەیشتە لای دەرگاكەو ، لە بن دەرگاكە سەری بردە ژوورەوەو ، یەكسەر بە پەلە بەرەو دووا گەڕایەوە.

م …میاو! ئۆتۆمبۆل نییە ، ئۆتۆمبۆل نییە ، بەڵام لەناو كەپرەكەی نەنەپیرە سەگكی دڕ هەیە !.

ئەمجارەیان موور چوو ، لە ژڕ دەرگاكەوە بە وریایی سەیری سەگەكەی كرد بۆ ئەوەی بزانێت چۆن سەگكەو ، چۆن چۆنی بەملاو بەولادا باز دەدات.

مور ر ر رر! بە بۆچوونی منیش ، وەك میاویش وتی ئەو سەگە دررو هارە.

پشیلە پچکۆلەکە ششە تەنها لووتی لە پەنجەرەکە دەبردە دەرەوەو ، لە سەرخۆ بە گۆی ئەواندا دەیچرپاند :

شش – ش- ش! منیش وەك ئێوە دەترسم ، تا ئێستا لە هیچ لایەك ، لە هیچ جێیەك سەگی وازلم نەدیوە.
لە ترساندا چاوەکانی داخست و ، بە هیچ جۆرێك نەیتوانی بجوڵێتەوە ، تا ئەو دیمەنە لە ژێر درگاکەدا دێتە بەر چاوت و، کتوپر بۆی راکشا.
هەتاوەکە ئەو ناوەی گەرمتر دەکرد.
نەنەپیرە چاوەروان بوو.
چێشتەکە ، دیارە دەمێکە ساردبووەتەوە….

دووەم ئەو سەگە بەو جۆرە بێت ، پیشلە گەورەکە ئەوەی وت و ، لە تەنیشت دەرگاکەوە دەیمیاواند.

دیارە بەو چەشنەش گەورە نییە ، پیشیلە ناونجییەکە وەك دایەوە.

پشیلە بچکۆلەکە ششە پرسیاری کردو وتی : ئەگەر بەو جۆرە دررو ، بەو چەشنەش گەورەو ، هەروا ترسناکیش نابێت !، لێرەدا چاوێکی بە ئاستەم کردەوەو ، پاشان چاوەکەی تریشی کردەوەو ، بە سەرسوماناوە وتی : بەڵێ، گەر ئەوانەی سەرەوە راست بن ، ئەو سەگە وەك بووکەشووشە وایە !.

موور تەکانێکیدا . دەرگاکەی بەجێهێشت و وتی :

راستە، وەك بووکەشووشە وایە ! کە وابوو زۆر ترسناکیش نییە!.

پشیلە گەورەگە میاو بەرەو لای دەرگاکە چوو، دەستی کرد بە مڕەمڕو ، میاو میاوو هاوارکردن : ترسناك نییە. دررو هار نییە ، وا دیارە تووتکەیە !.

هەر هەموویان بەراکردن چوونە ناو شەقامەکەو، خێیان گەیاندە کەپرەکەی نەنەپیرەو، لەوێدا چاویان بە تووتکەیەکی بچکۆلە کەوت.
تووتکەکە کلکی لەقاندەوە بۆ دەستایەتی و بەخێرهاتنیان.
نەنەپیرە لە سەر تەختێك دانیشتبوو، لە پێش خێیداو، لەناو قاپێکدا گۆشتی کوێاوی دانابوو ، نەنەپیرە هەرسێ پشیلەکەو تووتکەکەی بۆ

نانخواردن بانککرد.

10/6/2020

تێبینی :
*Юрий Ярмаш – Как трое котят к бабушке в гости ходили

Ярмыш Юрий Феодосиевич (Ярмиш Юрій Феодосійович) – украинский детский писатель,
**یوری یارماش فیودوسیڤیچ ـــ نووسەرێکی ئۆکرانییە (ئۆکراینا) چیرۆك بۆ منداڵان دەنووسێت ـ لە 25/5/1935 لە دایکبووەو لە 23/10/2013 کۆچی دووایی کردوە.

منی منداڵ … عەلی حەمەشید بەرزنجی

دایۆ گیان منی مـــــــنداڵ
بابۆ گیان منی مـــــــنداڵ
مافی خۆم سەربەســـت بم
ئاســـــــــوودە بژیم لە ماڵ
…
کاری قورســـم پێ مەکەن
لە خوێندنیش دوام مەخەن
بە مەبەستێکی خـــــــتان
منداڵیم لە تێک مـــــدەن
…
چـــــــــونکە دنیای منداڵی
خۆشـــــــترین کاتە لە ژین
با بە ئارەزووی خـــــمان
ئەو خۆشی یە بچـــــژین
…
کاتێک پرسیارێک دەکەم
بۆئەوەیە تێ بگـــــــــــم

بۆ ووما هەمەشـــاخەن
وەتا مـــەکـــــــم پێ بەرەن
...
ئەگەر هەژدەک لـــێ هەژان
داوای شتم کـــــرد لێتان
توانا تان نەبوو بیکـەن
قسەت بەسەنم پێ مەدەن

۲۰۰۰/۷/۱۸